

۲۱۰۳ ۴۹۱

محمدعلی سفری

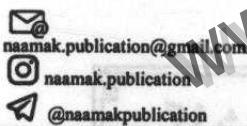
قالمروسانی

جلد چهارم

سرگذشت رژیم شاهنشاهی
در واپسین روزها

سرشناسه	: سفری، محمدعلی، ۱۳۰۴ - ۱۳۸۰
عنوان و نام پدیدآور	: قلم و سیاست / تألیف محمدعلی سفری.
مشخصات نشر	: تهران: نامک
مشخصات ظاهری	: ۸۶۴ ص: مصور، نمونه، عکس.
شابک	: 978-964-6895-14-0
یادداشت	: چاپ دوم (۱۳۹۹) (فیبا).
یادداشت	: نمایه.
عنوان دیگر	: قلم و سیاست: سرگذشت رژیم شاهنشاهی در واپسین روزها.
موضوع	: محمدرضا پهلوی، شاه ایران، ۱۲۹۸-۱۳۵۹
موضوع	: ایران -- تاریخ -- پهلوی، ۱۳۰۴ - ۱۳۵۷
ردبهندی کنگره	: DSR1553/۱۳۸۰ آس ۷ آس/۱۵۵۳
ردبهندی دیوبی	: ۹۵۵/۰۸۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۹-۱۵۵۳۶

تلفن: ۶۶۴۱۷۶۳۶

قلم و سیاست

سرگذشت رژیم شاهنشاهی در واپسین روزها

تألیف: محمدعلی سفری

شمارگان: ۵۱۰ نسخه، نوبت چاپ: دوم ۱۳۹۹

چاپ: احمدی، صحافی: کیا

ISBN: 978-600-6721-14-0

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۷۲۱-۱۴-۰

تمامی حقوق این اثر محفوظ است

تکثیر یا تولید مجدد آن کلأ و جزئأ، به هر صورت (چاپ، فتوکپی، انتشار الکترونیکی و صوتو)

بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع است و پیگرد قانونی دارد

مرکز پخش: پارسه ۶۶۴۷۷۴۰۵ داخلي ۱

فهرست مطالب

۷

پیشگفتار

۱۸

فصل اول: صدای انقلاب

جلسه اضطراری ۱۹، سند پنهانی سقوط ۲۱، آمری رعیده ... ۲۳!... ۲۴، کایسه نظامی نیم بند ۲۴، نطق معروف شاه ۲۵، عکس العمل‌ها ۲۷، انکاس پیام‌ها ۲۸، حمایت کامل ۳۱ اعتراضات ژنرال ۳۲، نقیب سران حکومت ۳۵، دستگیری دکتر سنجابی و فروهر ۳۶، طرح امریکا ۳۷، حضور در مجلس ۴۰، قهوه‌اشش ۴۱، مجلس سنا ۴۲، نصی‌دانم چکار بکنم ۴۳، کمیته بحران ۴۶، دلار، تومان، ریال! ۵۱، سلب مصوبیت ۵۲، حوادث معتبرت‌بار ۵۲، جلو خون‌ریزی را بگیرید ۵۳، قادر نیستم ۵۴، از کجا آورده‌ای؟ ۵۶، تاکتیک جدید ۵۷، مسویلت شاه ۵۸، استیضاح دولت ۵۹، نظاهرات میلیونی ۶۰، ماحصل حکومت ژنرال‌ها ۶۲

۶۳

فصل دوم: اعتصاب ۶ روزه

اشتل نظامی ۶۴، نخستین درگیری ۶۵، هدف دولت ۶۷، دو نمونه ۶۸، اولین جلسه هیأت مدیره ۶۹، نخستین بیانیه ۷۰، ارگان دولت ژنرال‌ها ۷۲، دو مین بیانیه ۷۳، مجلس و مطبوعات ۷۴، همبستگی مدیران مطبوعات ۷۶، بیانیه شماره ۳ ۷۷، انتشار تراکت ۷۸، مشکل کمک‌درسانی ۷۹، انکاس جهانی ۸۱، خطر سو واستفاده ۸۲، تیمین هیأت مشاور ۸۴، برلین استیضاح ۸۴، هجرم به خبرنگاران خارجی ۸۸، ماهیت اعتصاب شکنان ۹۰، استیضاح دولت ۹۲، شکایت به سازمان ملل ۹۴، جیره‌خواران ۹۶، وفاخت‌ها ... ۹۸، پوشش به واحدهای مطبوعاتی ۹۹، گسترش درگیری‌ها ۱۰۲، مقاومت شجاعانه ۱۰۵، ترسوها خیانت می‌کنند ۱۰۶، قلم به مزد هزار چهار! ۱۰۹، چکمه‌پوشان ... ۱۱۰، در بهشت زهرا ۱۱۱، دیدار با اقلیت مجلس ۱۱۲، خبرهای بولتن ۱۱۴، حمایت جامعه روحا نیت ۱۱۵، قوت قلب ۱۱۶، کشتار مردمان ۱۱۷، درباره اعتصاب شکنان ۱۱۸، آخرین ترفند ۱۲۰، در آستانه پیروزی ۱۲۳، دیدار با بختیار ۱۲۴، بک از هزار ۱۲۶، آشوبگران ۱۲۷، «سانسور» و اشغال توسط نظامیان ۱۲۸، تهمت و افترا ۱۳۰، تلاش مخالفین ۱۳۱

۱۳۴

فصل سوم: دولت دکتر شاپور بختیار

فرستادگان «واشنگتن» ۱۳۶، دکتر سنجابی هم پذیرفت ۱۳۷، لاف در غربی! ۱۳۹، شاه قبول نکرد ۱۴۱، دکتر غلامحسین صدیقی ۱۴۲، پیشنهادهای دکتر صدیقی ۱۴۵، مخالفت «جبهه ملی» ۱۴۶، امیدی نبود ۱۴۸، ماجرای دکتر شاپور بختیار ۱۴۸، چه کسانی مؤثر بودند ۱۴۹، اختلاف در ترجیمه ۱۵۰، عقیده سفیرانگلیس ۱۵۱، مشتری کلوب فرانسه ۱۵۲، پذیرفتن سمت نخست وزیری ۱۵۴، گفتگو با اریاب! ۱۵۷، بختیار چه می‌گوید؟ ۱۵۸، شاه بی اختیار! ۱۶۱، دستور ۵ گانه ۱۶۳، گریه اویسی...؟ ۱۶۵، ائتلاف ملی ۱۶۶

۱۶۹

فصل چهارم - جدال بی حاصل

مرد کار نبود!! ۱۷۳، قضاوت غیر عادلانه ۱۷۵، علل شکست نهضت مقاومت ملی ۱۸۳، اعتراف دشمنان ۱۸۴، تناقض گویی ۱۸۶، پاسخ به ادعا ۱۸۸، معرفی کاندیدا ۱۹۳، کمبته رجال ۱۹۴، لیست ۱۵ نفری ۱۹۶، واقعیت امر چه بود؟ ۱۹۶، قبول نخست وزیری ۱۹۹، اعتراض بختیار ۲۰۱، مذکوره با سران حزب ایران ۲۰۳، ماجراهای نامه‌ها ۲۰۴، چرا قبول کردید؟ ۲۰۵، اقامات امام خمینی در فرانسه ۲۰۷، تصمیمات «گردادلوب» ۲۰۹، بستن فروندگاه مهرآباد ۲۱۰، مهمترین دلایل وقوع انقلاب ۲۱۲

۲۱۶

فصل پنجم - پاسخ به مدعی

نامه‌ای با سه امضا ۲۱۶، اقدامات دیگر ۲۲۱، اعلامیه سه ماده‌ای ۲۲۳، کمبته اتحاد نیروهای ملی ۲۲۲، جریان دیدار ۲۲۴، بازگشت به ایران ۲۲۵، تصمیم علیه بختیار ۲۲۶، مقام طلب بزدل ۲۲۷، معرفی کایسنه ۲۴۴، پایان اعتصاب مطبوعات ۲۴۵، نخستین روز ۲۴۷، پیروزی قلم بر شمشیر ۲۴۹، رجال زندانی ۲۵۳، تزلزل ارتش ۲۵۳

۲۵۵

فصل ششم - روزهای پر اضطراب

نیروهای مسلح ۲۵۶، فرقه مقتنه ۲۵۷، دو برنامه ۲۵۹، رأی اعتماد ۲۶۳، در مجلس سنا ۲۶۶، حوادث سرنوشت‌ساز ۲۶۹، کمبته بحران ۲۷۱، مشتبه آهین ۲۷۲، اشک در چشمان شاه! ۲۷۴، تصمیم‌ها در «گردادلوب» ۲۷۵، تلاش‌های بی حاصل ۲۷۶، دیدار با «امام» ۲۸۱، دیدارهای مهم ۲۸۴، ختم سواراک ۲۸۸، جلسه‌ای با سران انقلاب ۲۸۹، مذاکرات مدلگرنه که انجام گرفت ۲۹۲، سخنی از دل برآمده ۲۹۹

۳۰۱

فصل هفتم - سه کار بزرگ

وضع عمومی کشور ۳۰۲، دستورهای شاه ۳۰۴، شورای سلطنت ۳۰۶، شورای انقلاب اسلامی ۳۰۷، بازگشایی دانشگاهها ۳۱۰، شاه رفت ۳۱۲، تکلیف ارتش ۳۱۳!، هایزرنماشا می‌کند!! ۳۱۶، بسیار در بر شده بودا ۳۱۷، نگران و متفکر ۳۱۸، واکنش‌ها ۳۱۹، رادیمایی اربعین ۳۲۰، قدرت نخست وزیر! ۳۲۲، واکنش شدید ۳۲۵، شورای فرماندهان ارتش ۳۲۶، گل نگیرید ۳۲۹، پیشنهادی از تیمسار...؟! ۳۲۴، استعفای قره‌باغی! ۳۳۱، حضور «هایزرن»! ۳۳۲، مصاحبه با امام ۳۳۴، اشغال نظامی فروندگاه ۳۳۶، حوادث پشت پرده ۳۳۸، قانون یا زور؟! ۳۳۹، دیداری دیگر ۳۴۱، نظر سفير انگلیس ۳۴۲، تظاهرات هواداران شاه! ۳۴۳، رسوایی رژیم!! ۳۴۵، امر نظامی... ۳۴۹!، سرنوشت شاه ۳۵۲، نهضت آزادی و سفارت ۳۵۳، دور از چشم مردم ۳۵۷، تأخیر و رود... ۳۵۸، اعلامیه حکومت نظامی ۳۶۰، عملت بستن فروندگاه ۳۶۰، واکنش در پاریس ۳۶۲، تحصن روحانیون ۳۶۴، دستگیری ۵ روزنامنگار ۳۶۶، صدور بیانیه از داخل زندان! ۳۶۸

۳۷۲

فصل هشتم - ارتش و ملت

ماجرای همافران ۳۷۳، همافران و مردم ۳۷۶، دیدار همافران با آیت الله طالقانی ۳۷۷، چهار نقطه خبرساز... ۳۷۸، خبرهایی از شاه ۳۷۹، ملازمان شاه ۳۸۱، راز مهم!! ۳۸۴، راز مصباح زاده! ۳۸۵

مراحل ۵ گانه! ۳۸۶، بازشدن فرودگاه، ۳۸۸، جریان استعفا، ۳۹۰، پیشنهاد ۵ گانه، ۳۹۲، تهر و آشتی...!! ۳۹۵
غافلگیر نشویم! ۳۹۷، «حباب صابون»، ۴۰۰، دیدارهای معزمانه، ۴۰۲، مردم سالاری، ۴۰۴، اندک
آبروی مانده! ۴۰۵، مقدمات ورود، ۴۰۶، یازدهم بهمن، ۴۰۷، شایعه کودتا، ۴۰۹، مخالفت آمریکا، ۴۱۱
بشارت نامه، ۴۱۲، مراسم استقبال، ۴۱۳، بختیار چه می‌گوید؟ ۴۱۴، نظر مهندس بازرگان، ۴۱۵، اتهام
خیانت، ۴۱۶، انتقال حکومت، ۴۱۶، نلاش سناتورها، ۴۱۹، خطرهای احتمالی، ۴۲۱، توطنهای امریکا،
۴۲۲

۲۵

فصل نهم - تهران، مرکز تقدیر

کارت عبور، ۴۲۶، از پاریس تا تهران، ۴۲۸، بدون خطر، ۴۲۲، پیام محترمانه، ۴۲۲
ماجرای تلویزیون، ۴۲۴، خیر مقدم، ۴۲۸، وحدت کلمه، ۴۴۰، بلیز مخصوص، ۴۴۰، حرادث طول میر
۴۴۱، سخنان امام خمینی، ۴۴۲، آزادی سه روزه!! ۴۴۹، مصاحبه مهم، ۴۵۰، مسایل بسیار، ۴۵۵
حوادث سه روز، ۴۵۷، فرمان نخست وزیری، ۴۶۰، جمهوری اسلامی، ۴۶۲، سخنان مهندس بازرگان
۴۶۳، اولین مصاحبه، ۴۶۶، تظاهرات مردم، ۴۶۹، واکنش‌ها، ۴۷۱، فعالیت گروهها، ۴۷۳، معنای
جمهوری اسلامی، ۴۷۴

۴۷۹

فصل دهم - رژیم متلاشی شد

آخرین جلسه مجلس، ۴۸۰، خبرهای سوی کافقی، ۴۸۴، سخنان در وزارت خارجه، ۴۸۶، راهپیمایی
عظمی، ۴۸۸، شعارهای مردم، ۴۹۰، مقاویتمند شدن، ۴۹۰، اولین بیام بازرگان، ۴۹۱، برنامه دولت، ۴۹۲
درگیری مختصر!!، ۴۹۲، آغاز نبرد، ۴۹۷، پیشنهاد، ۴۹۸، در دستگیری، ۴۹۹، آخرین جلسه سنا، ۵۰۱
برداشت‌های گوناگون، ۵۰۲، تبرهای خبری مطبوعات، ۵۰۳، شهر خوبین، ۵۰۶، حرف آخر، ۵۰۷، اعلام
بیطوفی، ۵۱۱، فعالیت‌های سپاسی، ۵۱۲، اخرين ديدار، ۵۱۴، مذاکرات سران ارشاد، ۵۱۶، موارد تائفی
۵۲۱، ادعای خلاف واقع، ۵۲۳، ناها رئیمه تمام، ۵۲۴، خانم چه کسی بود؟، ۵۲۷، منافع آمریکا!!!،
محاصره هیأت مستشاری آمریکا، ۵۲۰، نجات امریکایی‌ها، ۵۲۲، در کاخ سفید، ۵۲۴، پایان ماجرا، ۵۲۳

۵۴۵

فصل یازدهم - ارزش‌های تازه

چهره‌های گوناگون، ۵۴۶، شغل سپاهیگری، ۵۴۷، توصیه مشاور ارشاد، ۵۴۹، آزاد شدن رادبو و
تلوزیون، ۵۵۰، دیدارها و شادباش، ۵۵۲، سیاست جدید برای مطبوعات، ۵۵۳، اختلاف سلیقه، ۵۵۴
خشت اول، ۵۵۶، نامه‌ها و تهدیدها، ۵۶۰، شورای عالی ۲۱، نفری، ۵۶۲، حضور دکتر مفتح در روزنامه
اطلاعات، ۵۶۳، بلندگویان رژیم، ۵۶۴، روزنامه کیهان، ۵۶۵، سه نامه، ۵۶۶، دیدارها، ۵۶۸، پاسخ به وزیر
۵۷۰، نامه‌ای از دکتر مفتح، ۵۷۱، ترکیب مطبوعات، ۵۷۳

۵۷۶

فصل دوازدهم - نیروهای مخالف در دوران پهلوی

تشکرات غلاماند، ۵۷۸، دیکتاتوری رضاشاه، ۵۸۰، نقش سردار پهلوی، ۵۸۲، ضعف دارید، ۵۸۴، افتتاح
مجلس، ۵۸۵، ماجرای جمهوریت، ۵۸۷، رعب و وحشت، ۵۸۸، استیصال، ۵۹۱، ماجرای شیخ خزعل
۵۹۵، عزیمت به جنوب، ۵۹۸، کتاب سفرنامه، ۶۰۰، متهور و جسور، ۶۰۱، آخرین پرده نمایش، ۶۰۴
سه پایه قدرت، ۶۰۵، جلسه تاریخی، ۶۰۷، ماده واحد، ۶۰۹، عبرت آموز، ۶۱۰، تاجگذاری، ۶۱۱، دوره
ششم، ۶۱۲

۶۱۵

فصل سیزدهم - رضاشاه و گروههای مخالف

گروههای مختلف، روحانیت و رضاشاه، رجال و آزادیخواهان، پهلوان دوره،
دیکتاتوری، کمونیست‌ها، گروه ۵۳ نفر، فعالیت‌نداشتند،
محاکمه اعضای گروه، بیستم شهریور ۶۴۹

۶۴۵

فصل چهاردهم - مخالفان در دوران محمد رضا شاه

تشکل‌های سیاسی، روزنامه ارگان حزب، توضیحات مصطفی فاتح، واقعیات عینی و
ملموس، رشد حزب توده، گروههای ناراضی، جبهه آزادی، توافق رجال،
فراکسیون حزب توده، مردم را از خود نرا بید، قانون منع مذاکره، مصدق و
صدرالاشراف، سالی پرماجرا، فرقه دموکرات، فدائیان اسلام، مانورهای سیاسی
دو برادر، براندازی رژیم، اعتراض همه‌جانبه، مجلس پانزدهم، شاه در
عرضه سیاست، تحرک مجدد «ابوزیبیون»، مشخصات هژیرا، گفتگوهای محروم‌انه
بازی‌های بعدی پرده‌ای دیگر... ۶۹۷

۷۰۲

فصل پانزدهم - مبارزه با اختناق

استاد شرم‌آور، ایستادگر مردم، جبهه ملی، نفت و «ابوزیبیون»، احزاب فعال
جامعه روحانیت، حزب ایران، پان‌ایرانیست‌ها، اشغال در حزب توده،
فعالیتهای متخفی، خلیل ملکی، حمایت‌کشان ملت ایران، با دکتر مصدق مخالفم
نیروی سوم، سرکوبی احزاب، زندان اختناق، اصحاب کودتا، کنک خوردن
وکیل، گروه چپ، تجدید فعالیت، ابوزیبیون، دولت امینی، رفاندم شاه،
اعلامیه جامعه روحانیت، سه مددف اساسی، آزاد مردان، کدام انقلاب!،
امام خمینی ۷۵۴

۷۰۶

فصل شانزدهم - مخالفان رژیم در اروپا و امریکا

نوشته‌ای دیگر، تکذیب ائتلاف، دومن کنگره، سرگذشت حزب توده، نقش
«ساواک»، کمیسیون حقوق بشر، تحصن دانشجویان، جبهه ملی در امریکا، نظر
امریکائیها، گروه‌بندی‌ها، مخالفت عمیق، جنبش‌های مسلحانه، اخرين کسان
عدم شناخت، هم دموکرات هم دیکتاتور، سازمانهای چربیکی، سازمان
مجاهدین خلق، سالهای اینمی ۷۹۶

۸۰۵

نمايه

اسامی پایه‌گذاران جبهه ملی

فهرست مأخذ

عکس

۸۲۲

۸۲۷

۸۲۹

پیشگفتار

«... ناگهان ملت، ملت خودش، از هر اقدامی که او در طی سی و هفت سال سلطنتش کرده بود ابراز تنفر و بیزاری می‌کرد. برای او امکان نداشت این مطلب را بفهمد...»^۱

کتابی را که در دست داردید، چهل‌میjn جلد است از «گذری بر تاریخ معاصر ایران» و بررسی سی و هفت سال سلطنت محمد رضا شاه بهلوی. محتوای این جلد اختصاص دارد به سرگذشت رژیم شاهنشاهی در واپسین روزهای حضور در کشور کهنسال ایران، همراه با مشرح جریان سقوط آن و بیرون راندن شاه و آوارگی او در پنهان جهان.

در جلد سوم علل شکست و ناکامی دولت باصطلاح آشتبختی ملی جعفر شریف‌امامی (از پنجم شهریور ۱۳۵۷ تا چهاردهم آبان ۱۳۵۷) به مدت ۷۰ روز که در غوغای حوادث سهمگین با کارنامه‌ای شرم‌آور سقوط کرد تشریح شد و اعلام شد و شاه در نهایت درماندگی یکبار دیگر دست به دامان چکمه پوشان زد و ارتشید غلام رضا ازهاری را به نخست وزیری منصوب کرد، در حالیکه این تصور نبود که شاه دست به این انتحار سیاسی بزند.

چرا از میان ارتشیان غلام رضا ازهاری انتخاب شد؟ اعتراف امیر اصلاح افشار را که در آن زمان رئیس تشریفات سلطنتی بود حقایق را آشکار می‌کند. او مدعی است فشار روزافزون نظامیان به اینکه شاه با روی کار آوردن یک نظامی قوی باید جلوی انقلاب را

بگیرد و نامزد اینکار نیز کسی جز ارتشید غلامرضا اویسی فرماندار نظامی تهران نبود، تسليم نظامیان تندرو شد، اما به فشار دو سفیر انگلیس و امریکا مجبور شد به جای اویسی، ازهاری را انتخاب کند.

ولیام شوکراس روزنامه‌نگار معروف انگلیسی در کتابی مستند واقعی این زمان را شرح داده. در کتاب او که در ایران به نام «آخرین سفر شاه» منتشر شد وی مصاحبه‌ای با اصلاح افشار پس از سقوط شاه دارد و می‌نویسد که افشار گفت: «به عقیده من این یکی دیگر از تلاش‌های غرب برای خالی کردن زیر پای شاه بود، اگر اویسی نخست وزیر می‌شد، همه چیز خاتمه می‌یافت. ما یک فهرست سیصد، چهارصد نفری داشتیم که سازمان دهنگان اصلی تظاهرات بودند، می‌توانستیم آنها را بازداشت کنیم. نخست وزیری ازهاری شیوه دیگری در بی ثبات ساختن ایران و پایان دادن به حکومت شاه بود.»^۱

بی‌گمان در آن تنگنای تاریخ برای شاه و معدود هوادارانش، تنها رئیس تشریفات سلطنتی نبود، بلکه همه نظامیان و سلطنت طلبان این تصور واهی را داشتند، چون واقعاً همانطور که شاه از واقعیات به دور بود، اطرافیانش نیز چنین بودند و در حال و هوای یک کودتای ۲۸ مرداد در سال ۱۳۲۱ دیگر به سر می‌بردند تا آب رفته را به جوی بازگردانند. بینش‌های کم، از آن‌کسانی بود که چشم به اشاره سازمان «سیا» و عوامل «اینت‌جلینت سرویس» داشتند تا بار دیگر قدرت به محمد رضا شاه بازگردد، اما آنان که به سرعت چمدانها را بسته و عازم آمریکا و اروپا بودند می‌دانستند که شاه باید برود. به همین جهت از ویلاها و کاخهای ثروتمندان و درجه اول خانواده سلطنتی اشیاء نفیس و گران قیمت، قالی‌ها، تابلوها و طلا و جواهر بود که بسته‌بندی شده و به خارج ارسال می‌شد.

«اماموران گمرک در سراسر اروپای غربی و امریکای شمالی با وضع عجیبی رویرو شده‌اند، چگونه می‌توانند قیمت اجنبیان گرانبهانی نظیر جامه‌دانها و صندوق‌های لبریز از قالی تابلو و مبل و الماس و گردنبندهای مروارید و انگشت‌های یاقوت و گوشواره‌های زمرد و نیمات‌جها زنانه و سرویسهای نقره را که از ایران وارد می‌شود ارزیابی کنند؟ بانکهای تهران در تقاضای انتقال پول غرق شده‌اند، تقریباً هر مرد و زن ثروتمندی در ایران ناگهان خواستار انتقال تلگرافی ثروتش به یکی از بانکهای سویس یا